

Tått

Om preverbale adverbialer

Marit Julien

Denne korte artikkelen tar for seg preverbale adverbialer, det vil si adverbialer som kan stå mellom det initiale leddet og det finite verbet i setninger som i utgangspunktet skulle ha det finite verbet på andre plass. Disse adverbialene modifierer den proposisjonelle kjernen i utsagnet, noe som viser seg i at når et slikt adverbial står preverbalt, kan elementer som ikke inngår i den proposisjonelle kjernen, ikke opptre i domenet til det preverbale adverbialet. Syntaktisk sett er preverbale adverbialer fraser, ikke hoder, og jeg vil vise at det fins grunner til å anta at de er satt inn direkte i den preverbale posisjonen når de står foran det finite verbet.¹

Nøkkelord: V2, preverbale adverbialer, proposisjon, syntaks, semantikk

1 Innledning²

Brandtler & Håkansson (2017) framfører to hovedpåstander om adverbialer som kan stå mellom det første leddet og det finite verbet i deklorative hovedsetninger, og dermed føre til at setningen bryter med V2-regelen, som *nästän* i eksempel (1) nedafor: for det første at de er syntaktiske hoder, ikke fraser, og for det andre at de må oppfylle det semantiske kravet at de må uttrykke en motsetning mellom det som hevdes og det som presupponeres.

(1) Han *nästän* grät när han fick se dem.

-
1. Dette nummeret av NLT inneholder også en annen artikkel om preverbale adverbialer, skrevet av Björn Lundquist. Lundquist har lest min artikkel og refererer til den. Jeg har også fått se Lundquists artikkel, men ettersom den har kommet til etter min, kommer jeg ikke til å ta hensyn til den her.
 2. Jeg vil takke en anonym fagfelle for de vettuge kommentarene til en tidligere versjon av denne artikkelen. Alle dumheter som måtte gjenstå, må jeg sjøl ta ansvaret for.

Jeg vil her vise at den første påstanden ikke kan stemme, og at den andre heller ikke ser ut til å treffe helt. Preverbale adverbialer, som jeg vil kalle dem, har frasestatus, og de modifierer proposisjonen, men de uttrykker ikke nødvendigvis en slik motsetning som Brandtler & Håkansson hevder at de gjør.

Sjøl om Brandtler & Håkansson argumenterer med utgangspunkt i svensk, kommer jeg i hovedsak til å bruke norske eksempler, ettersom vi finner det samme fenomenet i norsk.

2 Preverbale adverbialer – fraser eller hoder?

Jeg vil begynne med å sammenligne (2) og (3). I (2) har vi en leddsetning med leddsetningsleddstilling, slik at adverbialet *bare* er plassert mellom subjektet *de* og det finitte verbet *gjorde*. Verbet står i det vi noe upresist kan omtale som verbfrasen – det vil si at det ikke nødvendigvis står i VP, men i det minste i den delen av setningen der tematiske relasjoner blir etablert.³

(2) Jeg tror at de bare gjorde et nytt forsøk.

I (3) har vi den samme setningen som hovedsetning. Her har det finitte verbet flyttet ut av verbfrasen og står i stedet i V2-posisjonen.

(3) De gjorde bare et nytt forsøk.

Vi skal notere at verbet har hoppet over adverbialet *bare*, noe som tyder på at *bare* har frasestatus. Hvis *bare* i stedet representerte et hode i projeksjonslinja til verbet, skulle det ikke være mulig for verbet å hoppe over *bare*.

Dette resonnementet bygger på den antakelsen at når verbet flytter opp til V2-posisjonen, mellomander det i alle mellomliggende hodeposisjoner. Eventuelle fonologiske realiseringer av disse hodene ville da komme til syne som affikser på verbet, hvis det i det hele tatt er mulig for verbet å flytte under slike betingelser. Det vi ellers ser i norsk, er nemlig at hvis et hode i projeksjonslinja til verbet har fonologisk realisering i form av et hjelpeverb, da er det hjelpeverbet som flytter til V2-posisjonen. Dette er demonstrert i (4), der hjelpeverbet *har* følger etter adverbialet *bare* i leddsetningen i (4a), mens det

3. De fleste eksemplene i denne artikkelen er konstruerte av meg. Noen har jeg likevel hentet fra nettet. Der ikke noe annet er sagt, er vurderingene av eksemplene mine egne.

står i V2-posisjonen i (4b). Hovedverbet *gjort* flytter ikke – i hvert fall ikke lenger enn til det hodet der partisippmorfologien er å finne.

- (4) a. Jeg tror at de bare har gjort et nytt forsøk.
- b. De har bare gjort et nytt forsøk.

Hvis det stemmer at adverbialet *bare* har frasestatus i (2)–(4), er det rimelig å anta at det samme gjelder i (5), der *bare* står preverbalt:

- (5) De bare gjorde et nytt forsøk.

Den antakelsen at preverbale adverbialer er fraser, blir styrket av at vi får nøyaktig det samme mønsteret med adverbialet *rett og slett bare*, som vanskelig kan hevdes å være et hode. I leddsetningen i (6a) følger det finitte verbet *gjorde* etter adverbialet *rett og slett bare*. I (6b) har *gjorde* flyttet over adverbialet til V2-posisjonen, og i (6c) står *rett og slett bare* i preverbal posisjon, mellom førsteleddet og det finitte verbet.

- (6) a. Jeg tror at de rett og slett bare gjorde et nytt forsøk.
- b. De gjorde rett og slett bare et nytt forsøk.
- c. De rett og slett bare gjorde et nytt forsøk.

Et enda mer komplekst preverbalt adverbial, *ikke mer enn så vidt*, ser vi i (7a) (fra Nilsen 2003: 79):

- (7) a. Han ikke mer enn så vidt berørte den.
- b. *Han ikke berørte den.

Vi kan også her peke på at negasjonen kan opptre preverbalt bare når den er en del av en større frase. Som (7b) viser, kan ikke negasjonen aleine stå preverbalt. Dette tyder på at det er en frase som står preverbalt i (7a).

Et argument som Brandtler & Håkansson framfører til støtte for den påstanden at preverbale adverbialer er hoder, er at adverbialer som kan opptre preverbalt, ikke kan stå i initial posisjon i setningen, mens adverbialer som kan stå initialt, ikke kan være preverbale. De antar at denne komplementære distribusjonen har en strukturell årsak: adverbialer i initial posisjon er fraser, mens preverbale adverbialer er hoder. Argumentet er imidlertid ikke helt holdbart empirisk, ettersom det fins adverbialer som kan stå så vel initialt som preverbalt.

Ikke bare er et eksempel. I (8a) ser vi *ikke bare* i midtfeltet eller IP-domenet, som er det området i setningen der setningsadverbialer vanligvis står. I (8b) står *ikke bare* derimot initialt, og i (8c) har vi den samme kombinasjonen som preverbalt adverbial.

- (8) a. Hun har ikke bare nylig skrevet en roman, hun har gitt ut plate også.
 b. Ikke bare har hun nylig skrevet en roman, hun har gitt ut plate også.
 c. Hun ikke bare skriver romaner, hun gir ut plater også.

I (9) ser vi at det samme gjelder for svensk. *Inte bara* kan stå initialt, som i (9a), eller preverbalt, som i (9b).

- (9) a. Inte bara har han en mesröst, han är en otrevlig skitstövel också.
 b. De inte bara gillar den, de gör vågen när den införs.

Det faktum at *ikke bare/inte bara* kan stå initialt, viser at sekvensen er en frase. Min konklusjon blir at preverbale adverbialer er fraser, ikke bare hoder.

Jeg er likevel enig med Brandtler & Håkansson i at det i en viss utstrekning er en motsetning mellom adverbialer som kan stå initialt og adverbialer som kan stå preverbalt. For eksempel kan *rett og slett* stå preverbalt, som i (10a), men, i det minste etter min bedømmning, ikke initialt, som i (10b) – enda dette adverbialet må antas å være en frase, ettersom det er en koordinasjon.

- (10) a. Mange av dem rett og slett elsker oppmerksomhet.
 b. *Rett og slett elsker mange av dem oppmerksomhet.

Når de fleste adverbialer som kan stå preverbalt, er utelukket fra å opptre i første posisjon, er det av semantiske grunner. Når et ikke-subjekt står initialt i skandinaviske, er det enten et kjent eller nytt tema, eller så er det kontrastivt (se for eksempel Eide 2011, Holmberg 2015, Julien 2015). *Rett og slett* egner seg dårlig som tema for setningen, og det kan vanskelig få kontrastiv tolkning. Dermed passer det ikke i initial posisjon. *Ikke bare/inte bara* er derimot kontrastivt, og kan dermed fint stå i den posisjonen.

3 Semantikken til preverbale adverbialer

Hvordan skal vi så karakterisere de preverbale adverbialene semantisk? Brandtler & Håkansson (2017: 19) sier at de er *forventningsadverbialer*, noe

som innebærer at de relaterer setningens saksforhold til et forventet saksforhold. De hevder videre at bare adverbialer som uttrykker en motsetning mellom de to forholdene, kan stå preverbalt. Analysen blir forklart nærmere med hjelp av eksempler med *nästän* og *bara*, og disse vil jeg gjengi her. For preverbalt *nästän* setter Brandtler & Håkansson opp det skjemaet som vises i (11) (deres eksempel (21), s. 19):

- (11) a. Sam nästan grät av glädje.
 b. Sam var nära att gråta. [PROKSIMATIV KOMPLEMENT]
 c. Sam grät inte. [POLAR KOMPLEMENT]

Den proksimative komponenten, (11b), er den som hevdes, ifølge Brandtler & Håkansson, mens den polare komponenten, (11c), som også må være sann hvis (11a) er sann, har blitt karakterisert på ulike måter i litteraturen: som implikatur og som presupposisjon. Brandtler & Håkansson følger Horn (2011) og antar at den er en presupposisjon. De mener altså at det er motsetningen mellom de to komponentene som gjør det mulig for *nästän* å stå preverbalt.

Deretter gir de de det eksempelet med *bara* som vises i (12). Setningen i (12a), *Elin bara tramsar* (= 'tuller'), innebærer at proposisjonen i (12b), *Elin tramsar*, er presupponert, mens (12c) er det som faktisk hevdes.

- (12) a. Elin bara tramsar.
 b. Elin tramsar. [PRESUPPONERT]
 c. Elin gör ingenting annat än att tramsa. [HEVDET]

Vi kan notere at her er terminologien noe annerledes enn i eksempel (11), og dette bidrar til at det ikke er helt lett å se hva som er de konstante elementene i analysen til Brandtler & Håkansson. Det er heller ikke åpenbart at (12b) er presupponert, og ikke i stedet hevdet, eller at det foreligger en kontrast mellom (12b) og (12c).

Som om ikke dette var problematisk nok, noterer Brandtler & Håkansson også at det ikke er helt klart hvordan preverbale adverbialer som *bokstavligen* og *förligen* passer inn i deres analyse. Normalt uttrykker jo disse at proposisjonen stemmer helt overens med saksforholdet. De antar likevel at når slike adverbialer står preverbalt, må det være en eller annen motsetning mellom beskrivelsen og hendelsen, som de uttrykker det.

Ser vi på hele det utvalget av adverbialer som kan stå preverbalt i norsk og svensk, blir det imidlertid vanskelig å forsvare det synet at de alle innebærer

en motsetning mellom et hevdet og et presupponert saksforhold. Det som er felles for alle de preverbale adverbialene vi ser i (13) og (14), er at de modifierer – eller snarere kvalifiserer – proposisjonen, men de gjør det ikke alle på samme måte. Noen av dem uttrykker i hvilken grad proposisjonen er sann, som *mer enn* i (13a), *mer än* i (14a), *så godt som* i (13b), *så gott som* i (14b), *nesten* i (13c), *nästan* i (14c), *fullstendig* i (13d), *fullständigt* i (14d), *formelig* i (13e) og *formligen* i (14e). *Bokstavelig talt* i (13f) og *bokstavligen* i (14f) uttrykker ifølge hvilken tolkning proposisjonen er sann, mens *simpelthen* i (13g), *rett og slett* i (13h) og *helt enkelt* i (14g) snarere uttrykker hvor godt ut-sagnet stemmer med det faktiske saksforholdet.

- (13) a. Vi mer enn ante hva som var på gang.
 b. De så godt som utraderer bevilgningene til samiske formål.
 c. Jeg nesten holder pusten, og venter spent.
 d. De fullstendig renska buskene mine for gamle ripsbær.
 e. Musikken formelig spretter ut av disse høyttalerne.
 f. Jeg bokstavelig talt brakk meg av stanken.
 g. Jeg simpelthen elsker marsipan!
 h. Jeg rett og slett storkoste meg!
- (14) a. Facebook mer än fördubblade antalet unika besökare.
 b. Mina fingertoppar så gott som blöder.
 c. Då nästan halverar jag elkostnaderna rakt av.
 d. De fullständigt slänger ut blommor när lördagseftermiddagen kommer.
 e. Det formligen kryllar av äckliga småflugor i de båda glasen.
 f. Vi bokstavligen rullade ut därifrån.
 g. Jag helt enkelt började med att skippa frukosten.

Nærmere bestemt kan vi si at preverbale adverbialer kvalifiserer den proposisjonelle kjernen i utsagnet, hvis vi med den proposisjonelle kjernen forstår påstanden minus elementer som uttrykker talerens holdning og minus elementer som har en reint grammatisk funksjon. I neste avsnitt skal vi se på hvilke konsekvenser dette har.

4 Konsekvenser av semantikken

Vi skal begynne med å konstatere at adverbialer som er en del av den proposisjonelle kjernen, kan følge etter adverbialer som kunne stå preverbalt, også når disse i stedet står i midtfeltet. I leddsetningen i (15a) følger *aldri* etter det potensielt preverbale adverbialet *rett og slett bare*, og det samme er tilfelle i hovedsetningen i (15b). I (15c), *der rett og slett bare* står preverbalt, blir *aldri* stående igjen i midtfeltet, slik at det også her er plassert etter det preverbale adverbialet (dog ikke umiddelbart etter). Derimot kan *aldri* ikke inngå i det preverbale adverbialet – se (15d) og (15e).

- (15) a. Jeg tror at de rett og slett bare aldri gjorde noe nytt forsøk.
- b. De gjorde rett og slett bare aldri noe nytt forsøk.
- c. De rett og slett bare gjorde aldri noe nytt forsøk.
- d. *De aldri rett og slett bare gjorde noe nytt forsøk.
- e. ?*De rett og slett bare aldri gjorde noe nytt forsøk.

En alternativ plassering for adverbialer som inngår i den proposisjonelle kjernen, er initialt, som *etterpå* i (16):

- (16) Etterpå bare bestemte jeg meg for å få den ferdig.

Modalverb og setningsnegasjon inngår også i den proposisjonelle kjernen, slik den er forstått her, og det betyr at de kan opptre i setninger som har preverbale adverbialer, som vist i (17ab). Dette gjelder også for modalverb med epistemisk tolkning, som *må* i (17c).

- (17) a. Vi bare kan ikke la oss overkjøre.
- b. Hun rett og slett bare måtte gjøre et nytt forsøk.
- c. De bare må være hjemme – det lyser i hele huset.

Nilsen (2003: 80) observerer også at preverbale adverbialer kan stå foran hjelpeverb som har et relativt rikt semantisk innhold, og gir et eksempel med *må*. Det stemmer altså ikke helt når Faarlund, Lie & Vannebo (1997: 917) sier at preverbal plassering av adverbialer bare er mulig når hovedverbet står i V2-posisjonen. I det eksempelet de bruker for å vise at preverbale adverbialer ikke

kan kombineres med hjelpeverb, er hjelpeverbet *ha*, og for *ha* stemmer det de sier, som vi skal se, men det gjelder altså ikke for alle hjelpeverb.⁴

Talerorienterte adverbialer inngår derimot ikke i den proposisjonelle kjernen. Det er uproblematisk å kombinere slike adverbialer med potensielt preverbale adverbialer så lenge disse faktisk ikke står preverbalt. Dette ser vi i (18a), der det talerorienterte adverbialet *sjølsagt* står foran det potensielt preverbale adverbialet *rett og slett bare*. I (18b) viser jeg, for ordens skyld, at *rett og slett bare* kan stå preverbalt. Men når *rett og slett bare* står preverbalt, da kan ikke *sjølsagt* stå i midtfeltet. Dette ser vi i (18c). En mulighet er å flytte *sjølsagt* til initial posisjon, som i (18d) og (18e) (versjonen i (18e), med et enklere preverbalt adverbial, er lettere å parse og dermed mer akseptabel). Alternativt kan noen talere la *sjølsagt* inngå i det preverbale adverbialet, som i (18f).⁵

- (18) a. De gjorde *sjølsagt* rett og slett bare et nytt forsøk.
 b. De rett og slett bare gjorde et nytt forsøk.
 c. *De rett og slett bare gjorde *sjølsagt* et nytt forsøk.
 d. ?*Sjølsagt* rett og slett bare gjorde de et nytt forsøk.
 e. ?*Sjølsagt* bare gjorde de et nytt forsøk.
 f. ??De *sjølsagt* rett og slett bare gjorde et nytt forsøk.

Vi ser det samme mønsteret i (19), med det talerorienterte adverbialet *heldigvis*. Så lenge det potensielt preverbale adverbialet *bare* står i midtfeltet, som i (19a), der det da følger etter *heldigvis*, er det ingen problemer. Det er også uproblematisk å sette *bare* i preverbal posisjon hvis ikke *heldigvis* er til stede, som vist i (19b). Derimot kan vi ikke ha *heldigvis* i midtfeltet, som i (19c), slik at dette adverbialet blir stående etter *bare*. I det minste for en del norsktalende er det en mulighet å la *heldigvis* stå initialt, som i (19d), og for noen er det også noenlunde akseptabelt å la *heldigvis* inngå i den preverbale adverbialsekvensen, som i (19e).

- (19) a. Da la hun *heldigvis* bare pistolen i veska igjen.
 b. Hun bare la pistolen i veska igjen.
 c. *Hun bare la *heldigvis* pistolen i veska igjen.

4. Engdahl (1998) gir også eksempler med *ville* og *måste*.

5. Når det gjelder vurderingene av eksemplene i (18), (19) og (20), har jeg rådført meg med et lite utvalg av andre norsktalende.

- d. ?Heldigvis bare la hun pistolen i veska igjen.
 e. ??Hun heldigvis bare la pistolen i veska igjen.

Hvilken konklusjon kan vi trekke av det vi nettopp har sett? En mulighet er at det fins overflateorienterte restriksjoner som forbyr talerorienterte adverbialer som *sjølsagt* og *heldigvis* å stå etter adverbialer som *bare*. De gjør jo aldri det, ikke en gang i leddsetninger, som vist i (20).

- (20) a. Hun sa at de sjølsagt rett og slett bare gjorde et nytt forsøk.
 b. De sa at hun heldigvis bare la pistolen i veska igjen.

Denne forklaringa blir imidlertid mindre overbevisende når vi ser på eksempler som (21). I (21a) står *fremdeles* foran *bare*. I (21b) står *bare* i preverbal posisjon, og vi ser at dette går bra sjøl om *fremdeles* blir stående i midtfeltet, slik at *bare* nå står foran *fremdeles*.

- (21) a. De holder fremdeles bare på med å male huset.
 b. De bare holder fremdeles på med å male huset.

Når tilsvarende omkastninger av rekkefølgen ikke er mulig med *sjølsagt* og *heldigvis*, ligger forklaringa sannsynligvis i semantikken. Preverbale adverbialer modifierer den proposisjonelle kjernen, og bare den, og elementer som ikke inngår i den proposisjonelle kjernen, kan ikke opptre i domenet til preverbale adverbialer. Talerorienterte adverbialer inngår ikke i den proposisjonelle kjernen, og de kan dermed ikke være plassert etter preverbale adverbialer. Aspektuelle adverbialer som *fremdeles* kan derimot fint stå i domenet til det preverbale adverbialet.

At semantikken spiller en avgjørende rolle, får vi også en indikasjon på om vi ser på relasjonen mellom preverbale adverbialer og hjelpeverbet *ha*. Noter først at *ha* plasseres etter potensielt preverbale adverbialer i leddsetninger, som i (22a), der *har* følger etter *formelig*. I hovedsetningen i (22b) har *har* flyttet til V2-posisjonen, og står dermed foran *formelig*. Eksempelet i (22c) tjener til å vise at *formelig* hører til den gruppa av adverbialer som kan stå preverbalt. Men, som vi ser i (22d), kan *formelig* vanskelig stå preverbalt når det finitte verbet er *ha*.

- (22) a. Det rapporteres at en bølge med bilinnbrudd formelig har skyllet over distriktet.

- b. En bølge med bilinnbrudd har formelig skyllet over distriktet.
- c. En bølge med bilinnbrudd formelig skyllet over distriktet.
- d. *En bølge med bilinnbrudd formelig har skyllet over distriktet.

Det er nærliggende å tolke også mønsteret i (22) som en konsekvens av semantikken. *Formelig* kan stå foran *har* i (22a) fordi det er i den rekkefølgen disse elementene blir lagt til i den syntaktiske strukturen. Men når *har* har flyttet opp til V2-posisjonen, kan ikke *formelig* flytte etter, fordi dette ville innebære at *har* ikke ville kunne unnsnippe domenet til *formelig* i den semantiske representasjonen. Dette forutsetter at *har* ikke inngår i den proposisjonelle kjernen, noe som er rimelig å anta ettersom *har* har en reint grammatisk funksjon når det opptrer som hjelpeverb.

Det samme gjelder kopulaverb, som *bli* i (23). Vi ser at i leddsetningen i (23a) står *rett og slett bare* foran *ble*. I hovedsetningen i (23b) har *ble* flyttet til V2-posisjonen, mens *rett og slett bare* står igjen i midtfeltet. Dette er uproblematisk. Derimot er det ikke like vellykket å sette *rett og slett bare* preverbalt foran *ble*, som i (23c).

- (23) a. Jeg tror at de rett og slett bare ble nødt til å gjøre et nytt forsøk.
- b. De ble rett og slett bare nødt til å gjøre et nytt forsøk.
- c. ?De rett og slett bare ble nødt til å gjøre et nytt forsøk.

Brandtler & Håkansson (2017: 14) nevner også, med henvisning til Engdahl (1998), at preverbale adverbialer ikke kan knyttes til hjelpeverbet *ha* eller til kopulaverb. De kobler dette til muligheten for å ha hovedtrykk og formulerer den generaliseringa at finitte verb som ikke kan ha hovedtrykk, heller ikke kan opptre med preverbale adverbialer. Den generaliseringa ser imidlertid ikke ut til å være helt korrekt. I (24a) ville det være mulig å gi kopulaverbet *er* hovedtrykk. Likevel passer det ikke så bra å ha preverbale adverbialer her – se (24b). I (25), der kopulaverbet *må* ha hovedtrykk, går det derimot fint.

- (24) a. Lisa er (tross alt) bare 17 år.
- b. *Lisa bare er (tross alt) 17 år.

- (25) Hun rett og slett bare ER slik.

Igen ser det ut til at den semantiske forklaringa stemmer bedre – preverbale adverbialer modifierer den proposisjonelle kjernen, og elementer som ikke

hører til den proposisjonelle kjernen, kan ikke stå i domenet til det preverbale adverbialet – eller snarere, adverbialer kan ikke plasseres preverbalt dersom dette blir resultatet.

Derimot kan vi notere oss at når *ha* ikke er finitt, men følger etter et verb som har mer semantisk innhold og som hører til den proposisjonelle kjernen, da kan *ha* opptre i domenet til det preverbale adverbialet. Vi ser et eksempel i (26). Her er *rett og slett* plassert preverbalt, og det er mulig fordi det finitte verbet *måtte* inngår i den proposisjonelle kjernen. En konsekvens av denne plasseringa er at *ha* står i domenet til det preverbale adverbialet, noe som da er uproblematiske.

(26) Jeg rett og slett måtte ha det sagt.

Det må nå presiseres at rekkevidden til det preverbale adverbialet ikke er identisk med fokusdomenet. Utstrekninga av fokusdomenet kan variere, som også Brandtler & Håkansson (2017) påpeker, igjen med henvisning til Engdahl (1998). Denne variasjonen ser vi noen eksempler på i (27).

- (27) a. Vi mer enn ante hva som var på gang.
 b. Barcelona så godt som sikret seg en plass i mesterligaens kvartfinale.
 c. Jeg simpelthen elsker marsipan!

I (27a) er det rimelig å oppfatte verbet *ante* som fokus, mens en i (27b) nesten må tolke alt som følger etter *så godt som* som fokus. I (27c) er det flere muligheter: Fokus kan ligge på verbet *elsker*, på objektet *marsipan*, eller på verbfrasen *elsker marsipan*.⁶

Avslutningsvis i dette avsnittet kan vi notere at preverbale adverbialer ikke utelukkende opptre i deklorative setninger. De forekommer også i leddspørsmål, altså spørsmål med spørreord, som i (28ab):

- (28) a. Hvorfor bare står dere og ser på?
 b. Og hvem formelig snubler vi over i parken?

6. Engdahl (1998) observerer likevel at et preverbalt adverbial ikke så lett kan fokusere objektet, og at det ikke i det hele tatt kan fokusere subjektet. Skal subjektet stå i fokus, må det fokuserende elementet stå til dette: *Bare Kari ante hva som var på gang* (mitt eksempel).

Ettersom dette er spørsmål, er det ikke noe saksforhold som hevdes. En analyse i tråd med Brandtler & Håkansson's forslag måtte dermed i stedet innebære at det er en motsetning mellom et presupponert saksforhold og det det spørres om, men jeg kan vanskelig se at dette stemmer. I (28a) spørres det om en grunn, og denne står ikke i motsetning til proposisjonen 'dere bare står og ser på'. I (29b) spørres det om identiteten til x i proposisjonen 'vi formelig snubler over x i parken'. Også her ser vi at det preverbale adverbialet modifierer den proposisjonelle kjernen.

5 Syntaksen til preverbale adverbialer

Når det gjelder den syntaktiske strukturen til konstruksjoner med preverbale adverbialer, vil jeg først nevne Nilsen (2003:81), som mener at i slike tilfeller står det finitte verbet i sin vanlige posisjon i midtfeltet. Det flytter altså ikke opp til V2-posisjonen, og rekkefølgen av adverbial og finitt verb blir dermed identisk med den vi har i leddsetninger.

Dette forslaget kan virke plausibelt så lenge subjektet står initialt, og så lenge det ikke er andre adverbialer til stede. Vi ser det i (29), der leddstillinga i hovedsetningen i (29a), som har det preverbale adverbialet *formelig*, er identisk med leddstillinga i leddsetningen i (29b), der adverbial og verb står i den basegenererte rekkefølgen.

- (29) a. Musikken formelig spretter ut av disse høyttalerne.
 b. Jeg synes at musikken formelig spretter ut av disse høyttalerne.

Men ser vi på tilfeller der noe annet enn subjektet står initialt, blir det klart at det finitte verbet flytter også i setninger med preverbale adverbialer. I (30a) og (30b) har vi preverbale adverbialer i setninger der også leddet på første plass er et adverbial. Som vi ser, følger da subjektet etter det finitte verbet, noe som tydelig indikerer at verbet har flyttet.

- (30) a. Da bokstavelig talt krasjet politiet en gammel Toyota av veien.
 b. Dermed rett og slett bare måtte hun gjøre et nytt forsøk.

Derimot er det antakelig ikke slik at det preverbale adverbialet og det finitte verbet flytter som en konstituent. Det framgår av eksempelet i (31). I (31a) ser vi den rekkefølgen setningsleddene har i leddsetninger uten V2, og vi noterer at adverbialet *aldri* her står mellom *rett og slett bare* og verbet *gjorde*. I (31b)

står det finitte verbet *gjorde* i V2-posisjonen, og adverbialet *rett og slett bare* står like foran. Dette betyr at sjøl om det preverbale adverbialet og det finitte verbet står sammen i (31b), så gjør de ikke det i den underliggende strukturen, og de kan dermed ikke ha kommet til de posisjonene de har i (31b) ved en og samme operasjon.

- (31) a. Jeg tror at de **rett og slett bare** aldri **gjorde** noe nytt forsøk.
 b. De **rett og slett bare gjorde** aldri noe nytt forsøk.

Jeg vil i stedet foreslå at mens det finitte verbet i V2-setninger flytter fra verbfrasen til V2-posisjonen, blir det preverbale adverbialet satt inn direkte i den preverbale posisjonen. For noen slike adverbialer, som *bare* og *nesten*, er det ingen tvil om at de kan settes inn i ulike posisjoner, for de kan som kjent stå til fraser av ulike kategorier. Dette demonstrer jeg, med *bare* som eksempel, i (32).

- (32) a. Bare Pelle bruker å ete godteri på søndager.
 b. Pelle bare bruker å ete godteri på søndager.
 c. Pelle bruker bare å ete godteri på søndager.
 d. Pelle bruker å bare ete godteri på søndager.
 e. Pelle bruker å ete bare godteri på søndager.
 f. Pelle bruker å ete godteri bare på søndager.

Her ville en analyse der alle disse plasseringene av *bare* framkommer ved flytting fra én og samme utgangsposisjon, være særdeles lite plausibel. I stedet må *bare* være adjungert til subjekt, verbfrase, objekt, osv. I tråd med dette kan en tenke seg at andre adverbialer som kan stå preverbalt, også kan adjungeres i sine ulike posisjoner.

For det første kan (potensielt) preverbale adverbialer adjungeres til vP – det vil si til den utvidete verbfrasen. I (33) står *formelig* i den posisjonen, mens så vel subjektet som det finitte verbet, som begge først har stått inne i vP, har flyttet ut. I (33b) viser jeg strukturen før flytting av subjekt og verb. Vi ser der at når *formelig* blir adjungert til vP, har dette adverbialet rekkevidde over hele den proposisjonelle kjernen.

- (33) a. Hver side gnistrer formelig av godt ordbruk.
 b. [_{vP} [_{AdVP} formelig] [_{vP} hver side gnistrer av godt ordbruk]]

For det andre kan (potensielt) preverbale adverbialer adjungeres til NegP eller til andre projeksjoner i IP-domenet (det vil si midtfeltet). I (34) viser jeg et eksempel der adverbialet *rett og slett* er adjungert til NegP. På samme måte som i (33) får adverbialet her rekkevidde over den proposisjonelle kjernen, som i dette tilfellet også inneholder modalverbet *kan*.

- (34) a. Vi kan rett og slett ikke ta ham ut.
 b. [_{NegP} [_{AdvP} rett og slett] [_{NegP} ikke Neg [_{ModP} kan [_{vP} vi ta ham ut]]]]

For det tredje kan preverbale adverbialer altså stå foran det finitte verbet når dette står i V2-posisjonen. Jeg gir et eksempel på dette i (35a), og jeg viser strukturen skjematisk i (35b).

- (35) a. Der formelig yngler spøkelsene i eldgamle slott og herregårder.
 b. [Der [formelig] [yngler [spøkelsene i eldgamle slott og herregårder]]]]

Vi ser at det finitte verbet *yngler* her har flyttet opp til V2-posisjonen, noe som klart framgår av det faktum at det står foran subjektet *spøkelsene*. Før det finitte verbet, men etter det adverbialet som står initialt, finner vi *formelig*, som jeg her antar er adjungert til den projeksjonen som det finitte verbet har flyttet til. Hvis denne adjunksjonen skjer før *der* flytter til den initiale posisjonen, så vil det preverbale adverbialet også her ha rekkevidde over den proposisjonelle kjernen når det adjungeres.

Jeg kommer tilbake til strukturer som den i (35) om et øyeblikk, men først skal vi notere at det er mulig å ha flere preverbale adverbialer i samme setning, som i (36):

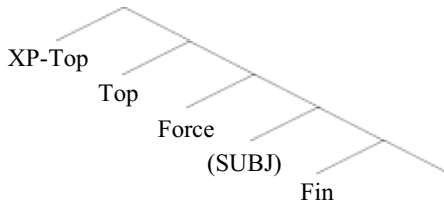
- (36) De rett og slett måtte mer enn doble produksjonen.

Her er *rett og slett* adjungert til *måtte* i V2-posisjonen, mens *mer enn* er adjungert til *vP*. Er det ikke noe hjelpeverb til stede, slik at *doble* er det finitte verbet, kan begge adverbialene adjungeres til V2-posisjonen, som vist i (37), men fremdeles er da fokusdomenet til *mer enn* verbet *doblet*, mens fokusdomenet til *rett og slett* er hele proposisjonen.

- (37) De rett og slett mer enn doblet produksjonen.

For nå å si noe mer eksplisitt om den syntaktiske strukturen jeg skisserte i (35b), vil jeg begynne med å presentere noen antakelser om CP-domenet, det vil si området i venstreperiferien i hovedsetninger. Etter Rizzi (1997) er det vanlig å regne med at det fins, eller det minste kan finnes, flere syntaktiske projeksjoner i dette området. Jeg følger Eide (2011) og Julien (2015), og antar at subjektet i norsk flytter opp til spesifisererposisjonen for FinP (der Fin står for finitthet), og der blir det stående med mindre det flytter videre til initial posisjon. Over Fin finner vi et Force-hode, som representerer illokusjonen, og over Force-hodet finner vi endelig et Top(ic)-hode – se (38).

(38)

Topikalisererte ledd er spesifiserere for Top. Top-hodet kan realiseres, enten som *så*, som i (39a), eller som et pronomen som dublerer et initialt subjekt eller objekt, som *hun* i (39b) og *den* i (39c).

- (39) a. Etterpå så bare dro vi for å spise mat.
 b. Vendela hun bare leker seg med paparazziene.
 c. Fjæra den bare rettet jeg opp igjen.

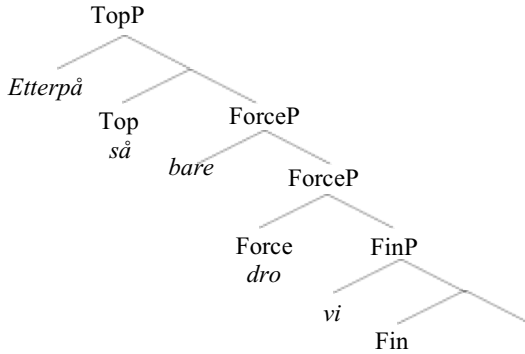
Det finitte verbet i V2-setninger står i Force (Eide 2011, Julien 2015), noe som innebærer at leddet i første posisjon ikke står i noe spesifiserer/hode-forhold til det finitte verbet. Dette åpner for at preverbale adverbialer kan være adjungerte til ForceP. Hele CP-domenet i setningen i (39a) blir dermed som vist i (41) på neste side.

Et problem som nå gjenstår, gjelder setninger med preverbale adverbialer og initiale subjekter som vanskelig kan sees som topikalisererte, som for eksempel (40), der subjektet er det ekspletive *det*:

- (40) Det bare rett og slett kryr av ungdommer som vil bli popstjerner.

Syntaksen til V2-setninger med subjektet som første ledd har vært gjenstand for mye diskusjon (se f.eks. Holmberg 2015 for en oversikt). Noen initiale sub-

(41)

jekter har en tilsvarende diskursfunksjon som topikaliserede elementer, og de må antas å være spesifiserere for Top, men denne analysen kan ikke uten videre overføres til diskursnøytrale subjekter som det vi har i (40). En mulighet kunne være at subjektet her er spesifiserer for et Top-hode med bare formelle trekk – et hode som attraherer en konstituent, men som ikke har noe diskursrelatert trekk.

6 Avslutning

Preverbale adverbialer kan opptre i deklaratve hovedsetninger samt i leddspørsmål, der de reit deskriptivt fører til brudd på V2-regelen. Jeg har argumentert for at disse adverbialene har frasestatus. Et argument for dette er at de ikke blokkerer flytting av det finitte verbet. De kan også være så komplekse at de vanskelig kan analyseres som hoder, og i tillegg kan noen av dem alternativt stå initialt, altså i en posisjon som er forbeholdt fraser. Når de opptre preverbalt, er de adjungerte til ForceP, den projeksjonen i venstreperiferien av setningen som representerer illokusjonen. De flytter altså ikke til denne posisjonen fra en posisjon lenger ned i setningen, og de utgjør ingen konstituent sammen med det finitte verbet. Semantisk sett kvalifiserer de den proposisjonelle kjernen i utsagnet, og en konsekvens av dette er at elementer som ikke inngår i den proposisjonelle kjernen, ikke kan opptre i domenet til det preverbale adverbialet.

Referanser

- Brandtler, Johan & David Håkansson. 2017. V2 eller V3? Om preverbal placering av adverbial i svenskan. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 35, 11–26.
- Eide, Kristin Melum. 2011. Norwegian (non-V2) declaratives, resumptive elements, and the Wackernagel position. *Nordic Journal of Linguistics* 34, 179–213.
- Engdahl, Elisabet. 1998. Inte bara V2. Støtteark, Göteborgs universitet.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holmberg, Anders. 2015. Verb second. I Tibor Kiss & Artemis Alexiadou (red.) *Syntax – Theory and Analysis: An International Handbook*. Berlin: Walter de Gruyter, 342–382.
- Horn, Laurence R. 2011. Almost forever. I Etsuyo Yuasa, Tista Bagchi & Katharine Beals (red.) *Pragmatics and Autolexical Grammar: In Honor of Jerry Sadock*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 3–21.
- Julien, Marit. 2015. The force of V2 revisited. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 18, 139–181.
- Nilsen, Øystein. 2003. *Eliminating positions*. Doktoravhandling, Utrecht universitet.
- Rizzi, Luigi. 1997. The fine structure of the left periphery. I Liliane Haegeman (red.) *Elements of grammar*. Dordrecht: Kluwer, 281–337.

Summary

In this short paper I address preverbal adverbials, i.e. adverbials that can appear between the initial constituent and the finite verb in sentences where the finite verb is expected to occupy second position. These adverbials modify the propositional core of the utterance, so that when an adverbial of this type appears preverbally, elements that are not part of the propositional core cannot be included in the domain of the preverbal adverbial. From a syntactic point of view preverbal adverbials are phrases, not heads, and I show that there are indications that they are merged directly in the preverbal position when they precede the finite verb.

Marit Julien
Språk- och litteraturcentrum
Lunds universitet

Box 201
SE-221 00 Lund
Marit.Julien@nordlund.lu.se